

Ga maar, leef maar ... Een klein zomer-essay voor de lange weg. Voor mijn teamgenoten, mijn bestuur, en andere mede 'weg-'gebruikers.

Jurjen Beumer

'Ik ben de man van twee wegen
de weg naar u toe, het pad van u af
...'¹

Al een tijdje open en sluit ik mijn dagen met de pelgrimspsalmen (120 - 134). Het zijn stuk voor stuk 'merkstenen' die de eigen reis door het leven klank en kleur geven. Door ze tot me te nemen word ik reiziger, maar een, zo merk ik al mediterend, die te vaak halt houdt en steeds terug wil, teveel een thuisblijver. Alsof ik in tegenstellingen leef, een sterk verlangen naar *pelgrimeren* en daarnaast eenzelfde verlangen naar de *stabilitas loci*. Soms weet ik 'het allerbelangrijkste' verderop, dan weer ligt het binnen handbereik. Eindeloos 'spelen' de psalmdichters met deze uitersten. Ik voel me thuis bij hen. Soms probeer ik een psalm uit het hoofd te leren, op dit moment psalm 121.² Dat lukt me maar matig, ik merk dat mijn grijze cellen vroeger soepeler woorden en zinnen opnamen. Het is niet erg, want een enkele zin als, 'De Heer behoedt je voor alle kwaad, hij waakt over je leven' (ps 121,7), is meer dan genoeg voor één dag.

Een verrukkelijk panorama

De *lectio divina* helpt mij in de omgang met de psalmen en andere teksten die me boeien. Maar, als ik deze beproefde 'leesmethode' beoefen ervaar ik ook een keurslijf van, 'zó moet het'. Ik voel me dan ongemakkelijk, ik houd er niet van als me iets wordt voorgeschreven. Ik wil me eerst zélf gedachten, ideeën en inzichten eigen maken, voordat ik in zee ga met iets of iemand anders. Het duurt even voor ik me overgeef en nog langer als ik mezelf 'verlies' in iemand. Ik wil graag mijn eigen weg volgen en op mijn manier met de andere pelgrims op kunnen lopen. Zo kan het een stoet worden, die sámen en letterlijk stap voor stap een gemeenschap wórdt. In de hoop dat gaandeweg dé Weg zich aan mij toont. Vol verwachting dat voorbij de bergen (ps 121,1) zich een panorama ontvouwt dat ons verrukt en optilt.

Het hart van ons mens-zijn

Ik houd van de gidsen die ik gevonden heb op mijn psalmen-route. Ik verheug me elke dag hoe zij mij door de psalmen loodsen en me uitnodigen om vooral de eigen intuïtie te volgen. Eigenzinnige gidsen zijn het, vertolkers met een groot gevoel voor taal. Hun diepgaande kennis van de bijbelse traditie leggen zij fantasierijk naast de eigen ervaringen van het hart, en hun betrokkenheid op mens en wereld. Het is letterlijk een verademing om de vier deeltjes over de psalmen van Willem Barnard (1920 - 2011) mee te nemen in de dagelijkse lezing van genoemde psalmen.³ De oude teksten

¹ Anton Ent, *Man van twee wegen. Gedichten geënt op de Psalmen*, 's Hertogenbosch 2007. Zo bewerkt Ent psalm 1. In zijn geheel:

*Ik ben de man van twee wegen / de weg naar u toe, het pad van u af.
Ik zie u als regen in het regent / terwijl het werkelijk niet regent
Ik overweeg voortdurend de richting: / hoe bereik ik het stromende water
waar ik mij als een boom opricht? / Welk pad moet ik gaan, welke weg?
Als ik aan het water een boom ben, / fris in de regen, dan ken ik uw weg.*

² Het liefst zou ik de psalmen zingen, maar de meeste composities uit het klassieke Geneefse psalter, tot vandaag de dag zo eigen aan de protestantse eredienst, belemmeren helaas mijn psalmen-vroomheid. Het wordt zo zwaar, zo orgel.

³ *Tegen David aan praten, Een stille duif in de verte, Psalmgetier en Lofzang is geen*

komen tot leven, worden sprankelend nieuw. Ze verfrissen mijn geest en scherpen mijn intuïtie. Aangekomen bij psalm 130, bij het 'roepen uit de diepte' wordt Barnards poëtisch proza concreet en het concrete krijgt een persoonlijke lading. Dan worden die 'profunda', die diepe zaken, waar de psalm mee begint,

'de ondoorgrondelijkheden van het wereldbestel, waar ik in betrokken ben. Die ondoorgrondelijkheden nemen vaak een boosaardige draai en dan worden die diepten bijvoorbeeld de loopgraven van Verdun of de schuilkelders die trillen van de bommen rondom. Of ze worden de depressies waar mensen aan ten onder gaan, gezwegen nog van de morele kraters in onze samenleving waar men toe kan vernederd raken. Uit al die diepten roep "ik" om ontferming. Wie is die ik? De gelovige. Of de ongelovige die zo bitter graag wél gelovig zou willen zijn en daarom kyrieleison zingt. *Hij weet dat de Allerhoogste aanspreekbaar is, vooral van het allerdiepste uit.*'⁴

Steeds meer ervaar ik, dat hier in de psalmen het hart van ons menszijn klopt en dat deze honderd vijftig gedichten de andere woorden en verhalen van de bijbel voeden. Alle ups en downs van het menselijk gemoed worden hier beeldend getekend. Het gaat over mij en over jou - over onze dagdagelijkse strijd om het bestaan. Vreugde én verdriet, leven én dood, ziekte én gezondheid, benauwende afwezigheid van troost én overvloedig aanbod van genade, een wereld vol duisternis én evenzoveel sporen van licht. Op en neer gaat het, op en neer, en steeds de indringende uitnodiging om het niet op te geven, niet te verdrinken in het 'neer' of te ver-ijlen in het 'op'. Tussen de woorden en de letters de Geheimzinnige, de Onpeilbare, die geen naam mag hebben, maar het nooit opgeeft zijn Naam aan ons toe te vertouwen. Ga maar, leef maar, je kunt het, je hebt mij bij je, in je. De Verborgene laat zich soms zien in het wit tussen de regels, een gezicht dat ons aanziet, een knipoog van hoop en liefde.

Verrassende paradoxen

Blij was ik toen ik onlangs eindelijk de drie deeltjes *Landschap* van Gerard Rothuizen op de kop kon tikken.⁵ Lang was ik er naar op zoek geweest. Drie mooie, ingebonden bundels over de psalmen, door deze artistieke theoloog op eenzelfde manier 'behandeld' als Barnard, maar toch ook weer anders. In een hortende taal vol onverwachte wendingen, je op de been zettend en je dan weer onderuit halend, verrassende paradoxen vol prachtige doorkijkjes naar de condition humaine. Kritisch naar de gelovigen en naar kerken, die zich de psalmen als eigendom menen te mogen toerekenen. Zo mooi zijn de actualisering, zo de tijdgeest van toen overstijgend, dat zijn taal uit

luxé, (allen met de ondertitel, *Gepeins bij psalmen*) Zoetermeer 2003 - 2005

⁴ W. Barnard, *Lofzang is geen luxé, gepeins bij psalmen* Zoetermeer 2005, p. 94

⁵ G. Th. Rothuizen, *Landschap, een bundel gedachten over de Psalmen*, Kampen 1965. Deel 2 en deel 3 in resp. 1966 en 1968. Rothuizen (1926 -1988) was hoogleraar ethiek, en evangelie en cultuur in Kampen. Van 1998 tot 2001 was ik daar ook (part time) docent evangelie en cultuur (evangelistiek) en maakte kennis met het fascinerende, cultuur-theologische werk van Rothuizen, alsook van die andere 'kanjer' op deze Theologische Universiteit, Okke Jager (1928 - 1992). De laatste schreef een prachtig artikel over zijn kompaan, 'Behalve dat ook het omgekeerde het geval'. In: *Het leven is meer dan ethiek. Studies aangeboden aan prof. dr. G. Th. Rothuizen*, Kampen 1987, p. 25- 42.

1969 mij nog raakt. Als het ‘verheugd gaan naar het huis van de Heer’ ter sprake komt (ps 122,1) schrijft hij:

‘Men hoeft niet altijd gillend enthousiast te zijn als men naar de kerk gaat. Dat zijn man en vrouw ook zelden als zij in het huwelijk naar elkander toegaan: aan tafel, naar bed, uit winkelen, op bezoek en noem maar op. Daarom is het nog geen slecht huwelijk. Integendeel: hoe dun is dikwijls de vloer van het enthousiasme en hoe degelijk het plaveisel van de doodgewone trouw. Maar dat “verheugd”, dat moet er toch wel afkunnen in onze liefdesbetrekkingen, ook ten aanzien van de kerk. Men hoeft de dichter geen tweemaal te zeggen of zie: zijn voeten staan “in uw poorten, o Jeruzalem”! Daar zit nog iets in. Iets van “perplex” staan, van vastgenageld en bedremmeld zijn in de allerbeste zin van het woord.’⁶

Mens onderweg

Vooraf aan deze vrije exercities van Barnard en Rothuizen is er altijd eerst de gedegen ‘uitleg’ van Kees Waaijman.⁷ Ik schrijf uitleg tussen aanhalingstekens, omdat Waaijman de kunst verstaat om zó uit te leggen dat het verhaal in de psalm volop gaande blijft. Er wordt veel zakelijke info gegeven, er klinkt veel moedertaal (Hebreeuws), maar nergens is er de dorheid van het exegetische handboek vol losse weetjes en filologische details. Je gaat nu echt iets van de psalm snappen: de inhoud, de opbouw, de context en vooral de fascinerende dialectiek tussen ‘Wezer’ en zijn schepsels. Ik ontvang veel vreugde en geloof bij het lezen van de pelgrims-psalmen en de genoemde gidsen zijn mij een weldaad. Al doende lees ik mijn eigen levensweg *in* in de psalmen, om elke dag opnieuw ‘homo viator’ te worden, mens onderweg. Op een zijweg zo nu en dan een meditatief uurtje, om even gedurende die stille tijd zonder vaste woon- of verblijfplaats te zijn, om het innerlijk kompas weer gericht te krijgen op de sjalom van *jerusjalaim*, persoonlijk én politiek. ‘Jeruzalem, jij welgebouwde, / als een stad / wel-verbonden tezamen! / (psalm 122, 3)

‘De eeuwigheid openlopen.’

Nog een keer naar psalm 121, om te lezen hoe Kees Waaijman deze psalm samenvat:

‘Achtereenvolgens roept de psalm meerdere reizen in ons wakker: de reis door de bergen, de reis van de schepping, de reis van Israël, de levensreis die we in de tijd maken en waarmee wij de eeuwigheid openlopen. Het is alsof de psalm wil zeggen: “Versmal je bergreis niet tot déze concrete bergtocht. Want dan raak je verkrampt. Ontspan je. Laat alle reizen door je heen gaan: de reizen van je voorouders, de reis van de hemel en de aarde, de reis van je leven.” Ontspanning is ontwaken. Overgeconcentreerdheid blokkeert. Geen enkele reis is slechts déze reis. Wie zichzelf deze blikvernauwing aandoet, sluit zijn ogen (sluimert en slaapt), verkrampt zijn voeten (wankelt), roept het onheil over zichzelf af (zonnesteek, klap van de maan). Déze concrete reis is opgenomen in omvattender reizen, die haar dragen en waarin zij kan ontwaken.’⁸

⁶ G. Th Rothuizen, *Landschap*, Kampen 1968, p. 131. Hij zou in deze tijd zeker ook andere relatie-vormen dan het huwelijk hebben gebruikt.

⁷ K. Waaijman, *Psalmen 120 - 134*, Kampen 1978.

⁸ K. Waaijman, *Mystiek in de psalmen*, Baarn 2004, p. 71.

‘Ontspanning is ontwaken. Overgeconcentreerdheid blokkeert.’ Dat dit inzicht ons richting mag geven, tijdens onze vakantie en straks in de drukke maanden van verhuizing en opening.

jjb, haarlem, 13 juli 2011